

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 2017 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «Ресурсний потенціал регіону та методи його оцінювання
(на прикладі Одеського регіону)»

Виконавець:

студентка ФЕУП

Скляр Олександра Едуардівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Доброва Наталя Василівна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	5
1.1. Визначення та основні положення ресурсного потенціалу	5
1.2. Види ресурсного потенціалу	8
1.3. Модель ресурсного потенціалу регіону	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	23
2.1. Основна характеристика соціально-економічного стану Одеського регіону	23
2.2. Оцінка фізичного ресурсу	33
2.3. Оцінка людського ресурсу	41
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	53
3.1. Удосконалення методичних підходів до оцінки людського ресурсу	53
3.2. Обґрунтування сценаріїв модернізації адміністративно- територіального устрою України у рамках ефективного використання ресурсного потенціалу	62
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
Додатки	77

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі перед Україною та її регіонами стоїть завдання підвищення рівня та якості життя людей. Необхідною умовою цього є економічне зростання та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу регіону. Це ключовий елемент національних і регіональних стратегій у будь-якій країні, важлива функція державного регулювання економіки. Обмеженість факторів економічного розвитку, в першу чергу, різних видів ресурсів, об'єктивно породжує конкурентну боротьбу за них між країнами та регіонами.

Зростання складності процесів, які відбуваються в економіці та інших сферах суспільства, неможливість вирішення низки питань соціально-економічного розвитку країни обумовлюють необхідність подальшого дослідження теоретичних та практичних питань оцінки ресурсного потенціалу країни та її регіонів.

Віддаючи належне науковому здобутку попередніх досліджень, необхідно визнати, що існує необхідність дослідження сутності та структури окремих видів ресурсу, побудови концептуальної моделі широкого розуміння ресурсу регіону (держави), удосконалення методів оцінки різних видів ресурсів. Все це обумовило актуальність обраної теми дипломної роботи.

Мета дослідження – розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Задачі дослідження:

- дослідити продуктивні сили в контексті ресурсного потенціалу;
- здійснити аналіз поняття «ресурсний потенціал» та надати його узагальнене визначення;
- узагальнити види ресурсного потенціалу;
- обґрунтувати концептуальну модель широкого розуміння ресурсного потенціалу регіону;
- надати аналіз соціально-економічного становища в Одеському регіоні;

- здійснити оцінку фізичного та людського капіталу Одещини;
- надати напрямки удосконалення методів оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Об'єкт дослідження – процеси оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Предмет дослідження – діагностування ресурсного потенціалу регіону та визначення шляхів покращення його оцінки.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: історичний аналіз (розглянуто точки зору різних відомих економістів, таких як А. Маршалл, А. Сміт, К. Маркс та ін.); системний аналіз; метод систематизації та порівняння; аналіз показників ряду динаміки; факторний аналіз; метод рейтингової оцінки (у другому розділі дипломної роботи представлена рейтингова оцінка Одеського регіону по кільком показникам, а саме порівняльна характеристика основних засобів регіонів України, людський ресурс на душу населення у регіонах та ін.).

Інформаційною базою дослідження стали законодавчо-нормативні акти, монографії, спеціальна література, інформаційно-аналітичні бюлетені, періодичні наукові вітчизняні та зарубіжні видання, дані Державної служби статистики України та Інтернет-ресурси.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні розробки і результати наукового дослідження доповідались автором на V Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток економіки та планування бізнесу в сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення» (м. Одеса, 14-15 вересня 2017 року) – Визначення та основні положення ресурсного потенціалу.

ВИСНОВКИ

1. В роботі обґрунтовано відповідність між елементами продуктивних сил та видами ресурсів, що, з урахуванням певних обмежень, дозволяє розглядати продуктивні сили як сукупність різних видів ресурсу.

2. Побудовано узагальнене визначення поняття «ресурс» як вартості, яка залучена або потенційно може бути залучена для задоволення потреб людини або у процес виробництва з метою створення доданої вартості.

3. Розроблена концептуальна модель широкого розуміння ресурсу регіону як сукупності фізичного, людського, соціального, природного і фінансового ресурсів та нематеріальних активів, яка враховує їх взаємний вплив, самозростання, можливість взаємної конвертації та породжену ними стратифікацію населення. Модель враховує основні сучасні тенденції розвитку економіки та суспільства: перехід розвинених країн на шлях інноваційного розвитку, протиріччя між реальною та віртуальною економікою, обмеженість природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища; зростання ролі державних та соціальних механізмів концентрації ресурсів суспільства та підвищення ефективності їх використання.

4. Проведений аналіз показав, що помилки при здійсненні трансформаційних змін в Україні на шляху побудови ринкової економіки призвели до цілого ряду негативних наслідків у стані фізичного ресурсу: збільшення ступеня зносу фізичного ресурсу України з 37,1% у 1991 році до 74,9% у 2016 році; середній період його оновлення в Україні у 2006-2016 рр. становив 22,5 року; обсяг фізичного ресурсу на душу населення в Україні станом на 01.01.2016 р. складав 3,2 тис. дол. США, індекс інвестицій в основний ресурс країни у 2015 році становив лише 49,7 % від рівня 2000 року; у 2010-2016 рр. зростання індексу ВВП України та ВРП Одеської області на одну людину було обумовлено виключно зростанням фондоозброєності, в значній мірі це зростання було нівельовано падінням фондівіддачі.

5. В роботі визначені та систематизовані методичні підходи до оцінки людського ресурсу регіонів України. Виділено 4 підходи, в основі яких лежить: обсяг інвестицій у «виробництво» людини; капіталізований заробіток (доход); частка ВРП, створена за рахунок людського фактора; обсяги національного багатства та природного і фізичного ресурсів; індекс людського розвитку; показники рівня освіти. Аналіз цих підходів показав, що вони спрямовані на вимір окремих аспектів людського ресурсу і не забезпечують його комплексну оцінку. Вибір методу оцінки залежить від цілей її використання.

6. Рекомендовано оцінку людського ресурсу здійснювати за чотирма групами індикаторів: демографічні, економічні, освітні та фізіологічні. Результати розрахунку індексу людського розвитку регіону за 2014-2016 рр. свідчить, що людський ресурс усіх регіонів України зростає.

7. Запропоновано розраховувати інтегральний індекс ресурсного потенціалу регіону, в основу якого покладено шість блоків: природний, фізичний, людський, фінансовий, соціальний ресурси та нематеріальні активи.

8. З метою ефективного та раціонального використання ресурсного потенціалу регіону пропонується запровадити «малу» та «велику» реформи адміністративно-територіального устрою. Перша передбачає вирішення проблем невідповідності адміністративно-територіального устрою, більшість з яких не мають масового та системного характеру і можуть бути вирішені у «робочому» порядку у найближчий час (1-2 роки). Друга передбачає модернізацію місцевого самоврядування, адміністративну реформу та зміну бюджетних відносин і вимагає чимало часу (3-5 років) та потребує ґрунтовної підготовки, особливо в частині законодавчого, організаційного та ресурсного забезпечення.

9. На основі принципу субсидіарності та з урахуванням досвіду ЄС запропоновано проект розподілу повноважень між органами публічної влади за рівнем адміністративно-територіального устрою (сільська (селищна) громада, район).

10. Сьогодні Україна знаходиться в положенні «бідного багатія». Маючи значний фізичний, людський і природний ресурс, при низькому рівні соціального ресурсу вона не може розраховувати на гідне місце у світі, забезпечення належного рівня життя для своїх громадян та збереження природного середовища.

Скляр О.Е. _____

/підпис/

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорнбуш Р., Фішер С. Макроекономіка / Р. Дорнбуш, С. Фішер. -К.: Основи, 1995.- 544 с.
2. Продуктивные силы [Электронный ресурс] / Сайт «Организация предпринимательства» - Режим доступа: http://www.prprenimatel.ru/razvitie_predprinimatelstva/produktivnye_sily.
3. Мочерний С.В. Основы економічних знань: підручник. [Електронний ресурс] / С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2001.- 312 с. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/41/2708.html>.
4. Особенности воспроизводства регионального капитала: сущность, подходы к оценке, методы управления / Под общей ред. Ю.В. Савельева. – Петрозаводск: Изд-во Карельского научного центра РАН, 2008. – 136 с.
5. Денисенко Д.Є. Еволюція тлумачення сутності капіталу та його функцій / Д.Є. Денисенко // Економіка та держава. - 2015. - № 3. – С. 91-93.
6. Політична економія: навч. посібник [Електронний ресурс] / [К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Бєляєв та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. К.Т. Кривенка. — К.: КНЕУ, 2001. — 508 с. - Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/5345/132/>.
7. Маршалл А. Принципы экономической науки [Электронный ресурс] / А. Маршалл. - М.: Прогресс, 1993. - 594 с. - Режим доступа: <http://institutiones.com/download/books/1229-principy-ekonomicheskojnauki.html>.
8. Продуктивні сили [Електронний ресурс] / Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>.
9. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии [Электронный ресурс] / Г. Скирбекк, Н. Гилье; пер с англ. - М.: ВЛАДОС, 2003. — 800 с. - Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Skirb/107.php1.
10. Радаев В.В. Понятие капитала, формы капиталов и их конвертация / В.В. Радаев // Общественные науки и современность. - 2015. -№ 2. – С. 5-17.

11. Мир и Россия: материалы для размышления: Учебное пособие [Электронный ресурс] / [В.С. Автономов, А.П. Кузнецов, А.А. Мицкевич и 109 др.]; под ред. В.С. Автономова и Т.П. Субботиной. – Спб.: Экономическая школа, – 1999. – 146 с. – Режим доступа:<http://www.worldbank.org/depweb/beyond/mirrosglossary.html> .

12. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К.: Знання, 2001. - 254 с.

13. Гаврилова Р.А. Развитие концепции интеллектуального капитала в экономической теории / Р.А. Гаврилова // Инновационное развитие регионов России: Материалы межвузовской научной конференции молодых ученых, аспирантов и студентов. 4 декабря 2016 года. - Санкт-Петербург: Государственная полярная академия, 2016. - С. 10-13.

14. Астахова Т., Толкачева Е. Человеческий ресурс и человеческий капитал: разница понятий или подходов управления / Т. Астахова, Е. Толкачева // Управление человеческим потенциалом. – 2015. - № 4. – С. 97-101.

15. Просвирина И.И. Интеллектуальный капитал: новый взгляд на нематериальные активы [Электронный ресурс] / И.И. Просвирина // Финансовый менеджмент. - 2016. - № 4. - Режим доступа:<http://masters.donntu.edu.ua/2011/fknt/klimko/library/tez1.htm>.

16. Ильина Н.Е. Научные подходы к понятию человеческого капитала [Электронный ресурс] / Н.Е. Ильина // Вестник-экономист ЗабГУ. -2016. - № 2. - Режим доступа: <http://vseup.ru/static/articles/Ill'ina.pdf>.

17. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. New York: Currency Doubleday, 1997, p. 67.

18. Невская М.А., Трушевский В.Л. Современные научные подходы к исследованию природно-ресурсного потенциала / М.А. Невская, В.Л. Трушевский // Сборник научных статей «Проблемы системной модернизации экономики России: социально-политический, финансово-экономический и экологический аспекты». - СПб.: НОУ ВПО Институт бизнеса и права, 2016. - № 9. - С. 438-443.

19. Пухова У.М. Природный капитал, как часть составляющего природных ресурсов [Электронный ресурс] / У.М. Пухова // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 2 – С. 130-132. - Режим доступа: www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7782264.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусель]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
21. Бобух І.М. Пропорції та перспективи формування національного багатства України: монографія / І.М. Бобух. - К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2015. - 372 с.
22. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Книга II. О природе капитала, его накоплении и применении [Электронный ресурс] / А. Смит. - М.: ЭКСМО, 2015. - Режим доступа: http://www.cato.ru/library/smith/wealth_of_nations_2.
23. Панчишин С. Макроекономіка / С. Панчишин. – К.: Либідь, 2001.- 616с.
24. Бурдье П. Формы капитала / П. Бурдье // Экономическая социология. – 2002. - Т. 3. - № 5. - С. 60-74.
25. Швери Р. Теоретическая социология Джеймса Коулмана: аналитический обзор / Р. Швери // Социологический журнал. - 1996. - № 1-2.- С. 62-81.
26. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма; пер. с англ. - М.: АСТ, 2014. — 730 с.
27. Словарь бизнес-терминов [Электронный ресурс] / Академик.ру. – 2001. - Режим доступа: <http://dic.academic.ru>.
28. Соціально-економічний стан Одеської області у 2016р.: економічна доповідь. – Одеса: Головне управління статистики, 2016. 32с.
29. Офіційний веб-портал Головне управління статистики в Одеській області. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
30. Райзберг Б., Лозовский Л., Стародубцева Е.. Современный экономический словарь [Электронный ресурс] / Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е.

Стародубцева. - Режим доступа:
<http://www.vocable.ru/dictionary/88/word/kapital>.

31. Маршалл А. Принципы экономической науки. Книга вторая.. Некоторые основные понятия. Приложение Е. Определение капитала [Электронный ресурс] / А. Маршалл. - Режим доступа: http://uamconsult.com/book_545_chapter_14_Glava_chetvertaja._Dokhod._Kapital..html.

32. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

33. Основні засоби Одеської області: Статистичний збірник. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2015. – 63 с.

34. Офіційний веб-портал Головне управління статистики України. [Электронный ресурс] // – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

35. Корицкий А.В. Введение в теорию человеческого капитала: Учебное пособие / А.В. Корицкий. – Новосибирск: СибУПК, 2000. – 112 с.

36. Балакірева О.М., Левін Р.Я. Вимір людського капіталу через показник залучення до навчання впродовж усього життя / О.М. Балакірева, Р.Я. Левін // Економіка і прогнозування. – 2016. - № 3. - С. 120-140.

37. Громыко Ю. Что такое человеческий капитал (ЧК) [Электронный ресурс] / Ю. Громыко - Режим доступа: <http://www.archipelag.ru/authors/gromiko/?library=2576>.

38. Доклад о развитии человека 2016. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. – М.: Издательство «Весь Мир», 2016. – 244 с.

39. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. [Электронный ресурс] / [Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П.].—К.: КНЕУ, 2005. — 403 с. - Режим доступа:

http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,147/id,5181/.

40. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посіб. / О.А. Грішнова. - К.: КНЕУ, 2013. — 308 с.

41. Моделі ендогенного зростання економіки України / За ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипченко. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2015. – 576 с.

42. Людський капітал регіонів України в контексті інноваційного розвитку: [монографія] / [В.П. Антонюк, О.І. Амоша, Л.Г. Мельцер та ін.].— Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2016. – 308 с.

43. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи : [монографія] / [Куйбіда В.С., Павленко В.П., Яцюк В.А. та ін.]. – К., 2015. – 615 с.

44. Проблемні питання та пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-територіального устрою України (на прикладі приморських регіонів) / Б.В. Буркинський , С.К. Харічков, В.Ф. Горячук, М.Л. Тараканов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. - Одеса, 2016.-Вип. 40. - С. 402-408.

45. Харічков С.К., Горячук В.Ф. Проблемні питання вдосконалення адміністративно-територіального устрою України (на прикладі приморських регіонів) / С.К. Харічков, В.Ф. Горячук // Економічний простір України: регіоналізація та інтеграція в умовах спільних трансформацій: зб. наук. праць. – Львів, 2016. – Вип. 1 (87). – С. 20-26.

46. Доброва Н.В, Балджи М.Д., Однолько В.О., Осипова М.Д. Торговельне підприємництво: навчальний посібник – Київ: Кондор-видавництво, 2017. – 112с.

47. Горячук В.Ф. Реформування адміністративно-територіального устрою країни як шлях нагромадження інституціональної складової соціального капіталу України / В.Ф. Горячук // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса, 2016. - С. 56-60.

48. Проблеми підвищення ефективності господарювання в народногосподарському комплексі (на мезо- та мікроекономічних рівнях): монографія / за ред. А.І. Ковальова, Н.В. Сментини. – Одеса: Атлант, 2013. – 398 с.

49. Управління функціонуванням та розвитком в регіональних соціо - економічних систем. Монографія. / за ред. А.І. Ковальова, Н.В. Сментини. Харків: ОНЕУ, 2016. – 244 с.

50. Харічков С.К., Горячук В.Ф. Проблемні питання вдосконалення адміністративно-територіального устрою України (на прикладі приморських регіонів) / С.К. Харічков, В.Ф. Горячук // Економічний простір України: регіоналізація та інтеграція в умовах спільних трансформацій: зб. наук. праць. – Львів, 2016. – Вип. 1 (87). – С. 20-26